

DET 19. ÅRHUNDREDE

Ole Feldbæk: *Slaget på Reden*. Politikens Danmarks historie. (Politiken, 1985). 282 s.

»Hvorfor skal faghistorikeren lade sig nøje med forskningsarbejdet, og overlade fornøjelsen ved at fortælle den gode historie til andre?« spørger forfatteren i sit forord. Nej, hvorfor skulle han dog det, hvis han kan gøre det på en måde, så den »kan læses af enhver med interesse for historie«, som forlagsmeddelelsen fremhæver. Og hvis Ole Feldbæk, der bl.a. har skrevet så kompetent og læservenligt om kolonierne i Asien (Politiken 1980), ikke skulle kunne, hvem skulle så?

Bogen åbner med en situationsbeskrivelse en grå morgen i marts 1801, baseret på premierløjtnant Michael Billes optegnelser, som Feldbæk tidligere har udgivet. Det er en fremragende indledning – en appetitvækker så at sige, der motiverer læseren til at gå i lag med det efterfølgende baggrundskapitel om Danmark og den store politik. Men det er synd, at der fra første side tales indforstået om bl.a. Kongedybet, Kronløbet og Drogden. Her ville et kort have gjort underværker (der er kort – mange kort – længere fremme i bogen, men de er ikke meget bevendt i denne sammenhæng).

Hele forhistorien med neutralitetsudnyttelse og balancegang mellem stormagterne ridses op. Læseren får klar besked om, hvorledes Danmark-Norge via sin offensive neutralitetspolitik bragte sig på kollisionskurs med England og blev trukket ind i et russisk favntag (Det væbnede Neutralitetsforbund), der berøvede den danske regering dens handlefrihed. Krigen med England blev uundgåelig, alternativet var at sætte landets eksistens på spil.

I to kapitler beskrives henholdsvis de engelske og de danske krigsforberedelser i de første måneder af 1801. Forfatteren tegner gode og levende portrætter af både Nelson og Parker, samtidig med at han følger den engelske Østersøflådes sejlads mod Sundet og dens passage af et forældet og ineffektivt Kronborg.

På den danske side rulles defensionsplanerne fra 1784, 1800 og 1801 op, hvorefter forfatteren redegør for Olfert Fischers bestræbelser for at etablere et søforsvar, der kunne give englænderne den modstand, som både den nationale ære og Neutralitetsforbundets øvrige medlemmer krævede. Beskrivelsen af defensionen er så grundig og instruktiv, at læseren – ikke mindst takket være kortmaterialet og de gode illustrationer og billedtekster – får et solidt kendskab til forsvarrets sammensætning, dets placering og dets stærke og svage punkter.

Selve slaget, inklusive Nelson's indsejling syd om Middelgrunden, udgør naturligvis bogens hovedafsnit. Feldbæk understreger med rette englændernes overlegenhed. Nelson rådede over flere, bedre og større skibe end Olfert Fischer, og de var bedre armeret og betjent af professionelle besætninger. Hertil kom naturligvis, at Nelson's skibe var under sejl, de var bevægelige – i modsætning til den danske defensions blokskibe. Men danskerne havde een fordel: de kendte farvandet, hvor slaget skulle stå. Det gjorde Nelson ikke, og han måtte trods ihærdige forsøg på kortlægning tage chancer i det smalle løb mellem Middelgrunden og Refshalegrunden, hvilket fik konsekvenser for hans angrebsplan.

Bogen følger slagets gang fra første til sidste skud. Det er lidt af en *tour de force* for læseren, men Feldbæk udnyt-

ter på glimrende vis de mange rapporter og beretninger fra både dansk og engelsk side, så man både får indtryk af helvedet hos kanonbesætningen på batteridækket og situationsvurderingerne blandt cheferne på agterdækket. Det er dygtigt og effektivt gjort.

Olfert Fischers defensionslinie var nedkæmpet midt på eftermiddagen den 2. april. Feldbæk lader ingen tvivl tilbage: den engelske sejr var klar. Den danske modstand var mere indædt og langvarig, end Nelson havde ventet, og han havde problemer både med Middgrund og fortet Trekrone og – ikke at forglemme – Strickers Batteri (hvis muligheder for at gøre Nelson afbræk under opmarchen den 1. april måske nok kunne have fortjent lidt mere opmærksomhed fra forfatterens side); men der var aldrig tvivl om den engelske sejr, dertil var overmagten for stor og de danske besætninger for uøvede (der blev generelt skudt for højt og for langsomt fra dansk side).

De hektiske våbenstilstandsforhandlinger i de efterfølgende dage viste med al ønskelig tydelighed, at den danske regerings politiske dilemma var det samme som før Slaget på Reden. Man kunne ikke bøje sig for truslen om et engelsk bombardement af frygt for Neutralitetsforbundets repressalier. Først meddelelsen om den russiske zars død gav kronprinsen og Bernstorff den åbning, der gjorde en aftale med Parker og Nelson mulig.

Bogen er overdådigt illustreret, og billedmaterialet er (med enkelte undtagelser, f.eks. s. 16-7) både relevant og særdeles instruktivt med fyldestgørende undertekster. Gode oversigter over såvel defensionen som Nelson's flåde (s. 260-1) giver klar besked om styrkeforhold og tabstal. Et maritimt glossar yder den ikke søvante læser god støtte – næsten hver gang (f.eks. skafning og bramsejlskuling), og de fyldige henvis-

niner giver sammenholdt med bibliografi og arkivoversigt læseren alle muligheder for selv at studere Feldbæks omfattende kildemateriale på nærmere hold.

Det er blevet en ualmindelig indbydende og velskrevet bog, spændende og vedkommende med sin indgående analyse af den hårdnakkede, men udsigtsløse kamp mod overmagten. Trods ønsket om at skrive for et bredt publikum er forfatteren ikke faldet for det kulørte, han har holdt hovedet koldt – næsten da – midt i kamptummelen og ladet aktørerne om at levere de farverige og dramatiske indslag i ord og handlinger. – Jo, der er god grund til at glæde sig over, at Feldbæk har valgt *ikke* at »overlade fornøjelsen ved at fortælle den gode historie til andre«.

Per Willemoes Jørgensen

Hædersmænd. 45 Dannebrogmænds levnedsskildringer ved Tage Kaarsted. (Poul Kristensens Forlag, 1986). 241 s. ill., kr. 158.

Medens Tage Kaarsteds forgænger i embedet som kgl. ordenshistoriograf, dr. phil. Albert Fabritius, håndhævede utilgængelighedsprincippet for de til ordenskapitlet indleverede selvbiografier ret kategorisk, har Tage Kaarsted set det som en af sine fornemmeste opgaver at lade forskningen og almenheden få indblik i det her oplagrede store og værdifulde personalhistoriske og kulturhistoriske materiale. Dette har ikke blot givet sig udslag i særlige udgivelser af biografier men har også givet artikelforfatterne til Dansk biografisk leksikons tredje udgave nye indfaldsvinkler og nye personlige oplysninger. Og nu er så turen kommet til offentliggørelsen af udvalgte biografier af de hædersmænd, der med indstiftelsesdokumentets ord »ved klog og redelig stræben